

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของ โมเดล ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพื่อตรวจสอบความตรงข้ามกลุ่มของ โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเรียนรู้ที่มีความสุขที่พัฒนาขึ้น

ประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดภาคตะวันออก ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี และสระแก้ว จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 31,959 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดภาคตะวันออก ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จำนวนทั้งสิ้น 840 คน ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรแฝง 6 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 20 ตัวแปร ตัวแปรแฝงได้แก่ ลักษณะครู ลักษณะเพื่อนในกลุ่ม ลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครอง การเรียนการสอน ลักษณะนักเรียน และการเรียนรู้ที่มีความสุข โดยมีตัวแปรแฝงการเรียนรู้ที่มีความสุขเป็นตัวแปรตาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข และแบบสอบถามการเรียนรู้ที่มีความสุขมีค่าความเที่ยงเท่ากับ .89 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล สมการ โครงสร้างตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และตรวจสอบความตรงข้ามกลุ่มของโมเดล ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ที่มีความสุขโดยใช้โปรแกรมลิสเรล 8.50 (LISREL 8.50)

สรุปผลการวิจัย

1. จากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 20 ตัวแปร พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทุกคู่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .106 ถึง .750

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ภายในตัวแฝงเดียวกัน พบว่าทุกคู่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในส่วนของค่าสัมประสิทธิ์

ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .17 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรลักษณะเพื่อนในกลุ่ม มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .12 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครอง มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .09 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การเรียนการสอนและลักษณะครูมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ที่มีความสุขมากที่สุด และเมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข พบว่า ตัวแปรลักษณะครูมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้ที่มีความสุขสูงสุด มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .44 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผ่านทางตัวแปรการเรียนการสอนและลักษณะนักเรียน รองลงมา ได้แก่ ลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครอง ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .04 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผ่านทางลักษณะนักเรียน

เมื่อพิจารณาเส้นทางอิทธิพลที่ส่งผลต่อตัวแปรอื่น ๆ พบว่า ตัวแปรลักษณะครูมีอิทธิพลรวมต่อตัวแปรลักษณะนักเรียนมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .48 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยแบ่งเป็นอิทธิพลทางตรงมีค่าเท่ากับ .28 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางตัวแปรการเรียนการสอนมีค่าเท่ากับ .20 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าลักษณะครูเป็นสาเหตุทำให้ลักษณะนักเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข

เมื่อพิจารณาเส้นทางอิทธิพลทางตรงในตัวแปรแต่ละตัว พบว่า ตัวแปรลักษณะครูมีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรการเรียนการสอนมากที่สุด มีค่าเท่ากับ .86 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อันดับที่สอง คือ ตัวแปรด้านการเรียนการสอนมีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรการเรียนรู้ที่มีความสุข มีค่าเท่ากับ .42 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อันดับที่สาม คือ ตัวแปรลักษณะครูมีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรการเรียนรู้ที่มีความสุขและตัวแปรลักษณะนักเรียน มีค่าเท่ากับ .28 เท่ากัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ แสดงว่า การจัดการเรียนการสอนที่ดีขึ้นอยู่กับครูผู้สอนซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความสุข

นอกจากนี้ยังพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าเป็นบวกทั้งหมด โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงที่มีค่าสูงสุด คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการเรียนรู้ที่มีความสุขกับตัวแปรลักษณะครูมีค่าเท่ากับ .88 แสดงว่าลักษณะครูมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ที่มีความสุขในระดับสูง รองลงมาคือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการเรียนรู้ที่มีความสุขกับตัวแปรการเรียนการสอนมีค่าเท่ากับ .87 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูงเช่นกัน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงที่มีค่าต่ำสุด คือ ตัวแปรลักษณะเพื่อนในกลุ่มกับตัวแปรลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครองมีค่าเท่ากับ .42 แสดงว่าลักษณะเพื่อนในกลุ่มมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวแปรลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครองในระดับปานกลาง

4. ผลการตรวจสอบความตรงข้ามกลุ่มของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเรียนรู้ที่มีความสุขที่พัฒนาขึ้น พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ใน

เกณฑ์ที่ดี ผลการทดสอบไค-สแควร์ (Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 45.69; $p = 1.00$ ที่องศาอิสระเท่ากับ 83 ; $GFI = .99$; $AGFI = .97$; $FO = 0.00$ และ $RMSEA = 0.00$ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐานระหว่างตัวแปรทุกตัวมีค่าต่ำกว่า 2.00 นั้นแสดงว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขที่พัฒนาขึ้นมีความตรงข้ามกลุ่ม

อภิปรายผลการวิจัย

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขที่พัฒนาขึ้น โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้มีความสุขของมิกิตยวดี บุญชื่อ และคณะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานการวิจัยเกี่ยวกับเส้นทางอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ภายในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขไว้ 5 ข้อ ผลการศึกษาได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกับสมมติฐาน ดังนี้

1. สมมติฐานข้อที่ 1 กำหนดว่า ตัวแปรทั้ง 5 ด้าน คือ ลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครอง ลักษณะนักเรียน ลักษณะเพื่อนในกลุ่ม ลักษณะครู และการเรียนการสอน น่าจะมีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้มีความสุข ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐาน กล่าวคือ จากการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้มีความสุขด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.50 ทำให้ทราบว่าตัวแปรทั้ง 5 ด้าน มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้มีความสุข และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการเรียนรู้มีความสุขได้มากถึงร้อยละ 87 โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้มีความสุขมากที่สุด คือ การเรียนการสอน ตัวแปรที่มีอิทธิพลรองลงมา คือ ลักษณะครู ลักษณะนักเรียน ลักษณะเพื่อนในกลุ่ม และลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครอง ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้มีความสุข ของมิกิตยวดี บุญชื่อ และคณะ (2540, หน้า 34-84) ที่กล่าวว่า การที่เด็กจะเรียนรู้มีความสุขได้ ขึ้นอยู่กับ ครูที่ให้ความรักและเอาใจใส่ต่อนักเรียน เข้าใจในธรรมชาติของนักเรียน มีทักษะในการสื่อสารและมีความเป็นกัลยาณมิตร พ่อแม่ผู้ปกครองที่เข้าใจในศักยภาพของเด็ก คอยดูแลเอาใจใส่ต่อเด็กและสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กได้เลือกเรียนตามความสามารถและความถนัด การจัดการเรียนการสอนที่มีบรรยากาศในการเรียนที่ผ่อนคลาย มีบทเรียนที่สนุกสนาน มีกิจกรรมหลากหลาย และการที่เด็กมีสุขภาพที่แข็งแรง มีความรักและภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และมีกลุ่มเพื่อนที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้กันและกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของท่านอื่น ๆ ดังนี้ ปรึศณี จีรวงศ์รุ่งเรือง (2542, หน้า 28-32) กล่าวว่านักเรียนจะเรียนรู้มีความสุขขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ดังนี้ การจัดบรรยากาศในการเรียนที่มีความเป็นกันเอง จัดแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีบทเรียนที่สนุกและแปลกใหม่ เด็ก

ได้เลือกเรียนตามความถนัด ครูรู้จักธรรมชาติของเด็ก มีความเมตตาจริงใจและอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนอย่างทั่วถึง อุมพร ตรังคสมบัติ (2543, หน้า 8-14) เด็กจะเรียนได้ดีขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ ตัวเด็กเอง ได้แก่ ความพร้อมทางด้านร่างกาย สมอ และอารมณ์ ประการที่ 2 ครอบครัวยุคประกอบด้วย ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในครอบครัว เห็นความสำคัญของการศึกษา สนับสนุนให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ ประการสุดท้าย โรงเรียน ประกอบด้วย นโยบายของโรงเรียนที่มุ่งพัฒนาและกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก ครูมีทักษะในการสอนที่ดี ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ศันสนีย์ จัตรคุปต์ (2544, หน้า 124-141) กล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้อย่างมีความสุขขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ 5 ประการ คือ สุขภาพร่างกาย ภาวะจิตใจ ความรู้สึกรักใคร่ อาชีพ การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริง ครูรักและเข้าใจเด็ก ประการสุดท้ายคือ พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าใจศักยภาพของเด็กและส่งเสริมตามความสามารถที่เด็กมี

2. สมมติฐานข้อที่ 2 กำหนดว่า ตัวแปรด้านลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครอง น่าจะมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้มีความสุข โดยมีอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านทางด้านลักษณะนักเรียน ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย กล่าวคือ พบว่าลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครองมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้มีความสุข โดยมีอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านทางด้านลักษณะนักเรียน แสดงว่า เมื่อพ่อแม่ผู้ปกครองดูแลเอาใจใส่ต่อนักเรียน เข้าใจในศักยภาพของนักเรียน ส่งเสริมความสามารถของนักเรียนและความสัมพันธ์ในครอบครัวก็จะส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้มีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกิตติวดี บุญซื่อ และคณะ (2540, หน้า 34) ที่กล่าวว่าเด็กจะเรียนอย่างมีความสุขถ้าเด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมอง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความสามารถเฉพาะตัว มีจุดเด่น จุดด้อยแตกต่างกัน เด็กควรได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจของเขา พ่อแม่ผู้ปกครองควรเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำแก่เด็ก นอกจากนี้ ศันสนีย์ จัตรคุปต์ (2544, หน้า 124-141) กล่าวว่าเด็กจะเรียนรู้ได้ดีถ้ามีความสุข พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเข้าใจศักยภาพของเด็กและส่งเสริมตามความสามารถที่เด็กมี ต้องเข้าใจว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน หากพ่อแม่คาดหวังมากเกินไปหรือเคี่ยวเข็ญให้เด็กทำในสิ่งที่เด็กทำไม่ได้และไม่อยากทำ จะทำให้เด็กเกิดความเครียดทำให้เด็กเรียนรู้โดยไม่มีความสุข หากพ่อแม่ผู้ปกครองเข้าใจและไม่พยายามผลักดันให้เด็กมีความเครียด แต่สนับสนุนให้กำลังใจเด็ก เด็กจะเรียนรู้มีความสุข ซึ่งตรงกับแนวคิดการอบรมเลี้ยงดูของ ชีระชัยยุทธยรรยง (2526, หน้า 68-69), วินัดดา ปิยศิลป์ (2541) และ อารี พันธุ์มณี (2544, หน้า 176-180) ที่กล่าวว่า พ่อแม่ที่ให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ สนใจในการเรียนและเข้าใจนักเรียนอย่างเพียงพอและเหมาะสม จะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้มีความสุข ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ เพรสคอต (Prescott, 1963 อ้างถึงใน เกตุแก้ว ลาวัณวุฒิ, 2534), วินัดดา ปิยศิลป์

(2541) และ อุมพร ตรังคสมบัติ (2543, หน้า 8-14) ที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทั้งหมดในครอบครัวที่ดีมีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน กล่าวคือ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อแม่-ลูก จะทำให้เด็กมีจิตใจสบาย มีสมาธิและเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีจะทำให้เด็กเกิดปัญหาทางจิตใจ มีอารมณ์เศร้า วิตกกังวล เรียนรู้โดยไม่มีความสุข

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครองมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียน กล่าวคือ ถ้าลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครองดี คือ คอยดูแลเอาใจใส่ต่อนักเรียน เข้าใจในศักยภาพของนักเรียน ส่งเสริมความสามารถของนักเรียนและความสัมพันธ์ในครอบครัวดีจะส่งผลให้นักเรียนมีลักษณะที่ดี คือ เห็นคุณค่าการเรียนรู้ เห็นคุณค่าในตนเอง และมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น เมื่อนักเรียนเห็นคุณค่าในการเรียนรู้จะให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นสนใจในการเรียนรู้ รู้สึกสนุกที่จะเรียนรู้ และถ้านักเรียนเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดความรักและภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกิตติยวดี บุญซื่อ และคณะ (2540, หน้า 65-67) กล่าวว่าเด็กทุกคนต้องการได้รับคำยกย่องชมเชยจากพ่อแม่ผู้ปกครองหรือคนใกล้ชิดทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง จะนำมาซึ่งความสุข มองเห็นสิ่งรอบตัวในทางสร้างสรรค์เห็นคุณค่าในตนเอง และพร้อมที่จะให้ความรักแก่ คนอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดท่านอื่น ดังนี้ อุมพร ตรังคสมบัติ (2543, หน้า 8-14) กล่าวว่า ในครอบครัวที่พ่อแม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษ เด็กจะเห็นความสำคัญของการเรียน พ่อแม่ที่กระตุ้นเด็กให้มีแรงจูงใจและเป้าหมายจะทำให้ลูกมีความกระตือรือร้นในการเรียน และพ่อแม่ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย เช่น หาหนังสือดี ๆ ให้อ่าน พาออกไปพิพิธภัณฑ์ ไปดูนิทรรศการต่าง ๆ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ ชีระ ชัยยุทธยรรยง (2526, หน้า 68-69) ที่กล่าวว่า การหาโอกาสพานักเรียนไปเที่ยวพักผ่อนและให้มีโอกาสได้พบสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นการพักผ่อนแล้วยังเป็นการไปทัศนศึกษาอีกด้วย จะช่วยให้เด็กมีความรู้กว้างขวางและเห็นคุณค่าการเรียนรู้ ฟอว์ และเบลคิน (Faw & Belkin, 1989, pp. 384-387) กล่าวว่า พ่อแม่ที่ให้การยอมรับในตัวลูกและให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจะทำให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เห็นคุณค่าในตนเอง และ อารี พันธุ์มณี (2544, หน้า 176-180) กล่าวว่า พ่อแม่ที่ให้การเสริมแรงเมื่อเด็กทำในสิ่งที่ดี ให้การชมเชย ให้รางวัล ให้ความรักและยกย่อง จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดี เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง

3. สมมติฐานข้อที่ 3 กำหนดว่า ตัวแปรด้านลักษณะเพื่อนในกลุ่ม น่าจะมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยมีอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านทางด้านลักษณะนักเรียน ผลการวิจัยประเด็นนี้มีทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย กล่าวคือพบว่า ลักษณะเพื่อนในกลุ่มมีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข แต่ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียน ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

ลักษณะเพื่อนในกลุ่มมีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุขของ กิตยวดี บุญเชื้อ และคณะ (2540, หน้า 4-31) กล่าวว่า เมื่อนักเรียนมีเพื่อนในกลุ่มที่ดีคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันรักใคร่ปรองดองกัน ชวนกันศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม จะทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของท่านอื่น ๆ ดังนี้

เพรสคอต (Prescott, 1963 อ้างถึงใน เกตุแก้ว ลาวัณยุตติ, 2534) กล่าวว่า องค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข คือความสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกัน เดวิดสัน (Davidson) 1974, pp.101-106) กล่าวว่า ถ้านักเรียนสามารถถ่ายทอดสิ่งที่เขาได้เรียนรู้มาให้เพื่อน ๆ ของเขาได้ฟังด้วยภาษาของตนเองแล้ว นักเรียนจะเข้าใจความรู้นั้นได้อย่างแจ่มแจ้ง เพราะการพูดหรืออธิบายถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะทำให้ผู้พูดเข้าใจและเห็นได้อย่างชัดเจนว่าในทัศนัยของเรื่องนั้น ๆ คืออะไร การเรียนรู้จากกันและกันของนักเรียน จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ดีกว่าการเรียนรู้จากครูเสียอีก เพราะภาษาที่นักเรียนใช้พูดจาสื่อสารกันนั้นสื่อความเข้าใจได้ดีและเหมาะสมกว่าครู อุมพร ตรังคสมบัติ (2543, หน้า 8-14) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ๆ จะทำให้เด็กอยู่โรงเรียนอย่างมีความสุข ไม่มีเรื่องวิตกกังวล สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้รับการกระตุ้นในการเรียนรู้จากกันและกัน จะทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ฮารี พันธุ์มณี (2544, หน้า 189) กล่าวถึงอิทธิพลของเพื่อนในวัยรุ่นว่าเด็กวัยนี้เห็นเพื่อนเป็นเทวดา เพื่อนคือความสุข ความทุกข์ของเด็ก เด็กจะรักเพื่อน เชื่อเพื่อนและทำตามเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การใช้คำพูด กิริยามารยาท แบบแผนในการเรียน ความคิด ความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นไปตามกลุ่มเพื่อนที่เด็กคบหา ถ้าเด็กคบเพื่อนเรียนก็จะช่วยกันเรียน เป็นต้น

จากผลการวิจัยพบว่า ลักษณะเพื่อนในกลุ่มไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียน ผลการวิจัยประเด็นนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยกล่าวคือ ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเรียนรู้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานการวิจัยว่า ลักษณะเพื่อนในกลุ่มน่าจะมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียน โดยผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานการวิจัยจากแนวคิดของกิตยวดี บุญเชื้อ และคณะ (2540) กล่าวว่า สัมพันธภาพที่ดีระหว่างเพื่อน คอยให้กำลังใจแก่กันและกัน จะทำให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น และ การ์บาร์ริโน (Garbarino, 1985) กล่าวว่า การที่วัยรุ่นได้อยู่ในกลุ่มเพื่อนจะช่วยให้สามารถเข้าใจผู้อื่น เข้าใจความแตกต่างระหว่างตนกับผู้อื่น เกิดความผูกพันและยอมรับซึ่งกันและกัน พัฒนามโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง แต่ผลการวิจัยที่ได้แตกต่างจากสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่นเกิดขึ้นจากภายในตัวบุคคล พัฒนาขึ้นได้จากการได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ ครู หรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิด ปลุกฝังให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น จึงอาจส่งผลให้ลักษณะเพื่อนในกลุ่มไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียน

4. สมมติฐานข้อที่ 4 กำหนดว่า ตัวแปรด้านลักษณะครู น่าจะมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข โดยมีอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านทางด้านลักษณะนักเรียนและการเรียนการสอน ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย พบว่า ลักษณะครูมีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้ที่มีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียนและการเรียนการสอน แสดงว่า ลักษณะครูที่ดีจะส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้ที่มีความสุข กล่าวคือ ถ้าครูเข้าใจธรรมชาติของนักเรียนว่านักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน มีความสามารถและความถนัดไม่เหมือนกัน ครูมีทักษะในการสื่อสาร และมีความรักและเอาใจใส่ต่อนักเรียนจะทำให้นักเรียนเรียนรู้ที่มีความสุข ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของกิตยวดี บุญซื่อ และคณะ (2540, หน้า 52-62) ที่กล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้ที่มีความสุขเมื่อได้เรียนกับครูที่รักและเอาใจใส่ต่อเด็กทุกคนเท่าเทียมกัน มีความเป็นมิตร เข้าใจในตัวเขา ร่วมคิดไปกับเขา และสามารถจูงใจเด็กให้ตื่นตัวไปกับบทเรียนแต่ละบท นอกจากนี้คำพูดของครูยังมีผลต่อความรู้สึกของเด็กทั้งทางบวกและทางลบ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของท่านอื่น ๆ ดังนี้ วิเศษ ชินวงศ์ (2544, หน้า 37-38) กล่าวว่า การทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้นั้น ครูต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ ครูมีความเป็นมิตรกับนักเรียนทุกคน ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ (2544, หน้า 110-111) กล่าวว่า สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่ทำให้เด็กเรียนรู้ที่มีความสุขคือ ครู การที่ครูรักเด็กและเข้าใจเด็ก ทำให้เด็กรักครู ชอบครู และสนใจอยากจะทำเรียน ทำให้เด็กมีความสุขในการเรียน นอกจากนี้คำพูดของครูยังมีอิทธิพลอย่างมากในการที่จะทำให้เด็กมีความสุข ซึ่งตรงกับแนวคิดของ เอมเมอร์, เอเวอร์ตัน และแอนเดอร์สัน (Emmer, Evertson & Anderson, 1980, pp. 219-231) ที่กล่าวว่า ครูต้องมีทักษะในการสื่อสาร เพราะการที่ครูจะสอนหรือพูดให้นักเรียนเข้าใจได้ ครูต้องมีทักษะในการพูด สามารถสื่อสารให้นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่ครูต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ได้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดลักษณะของครูที่ดีที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนี้ โอเลส (Ohles, 1970, pp. 38-39), กิลเบิร์ต (Gilbert, 1979, pp. 11-65), เฮสซอง และ วีคส์ (Hessong & Weeks, 1987, pp. 457-463), สุจริต เพียรชอบ (2540, หน้า 22-24), สุรางค์ ใจวัดระกูล (2545, หน้า 342) สรุป คุณลักษณะของครูที่ดี ไว้ดังนี้ ครูมีความเข้าใจและยอมรับนักเรียนแต่ละคนว่าเป็นปัจเจกบุคคล ยอมรับข้อดีและข้อเสียของนักเรียน มีความเป็นกัลยาณมิตร รักและเอาใจใส่ต่อนักเรียน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวราศิริ วงศ์สุนทร (2543, บทคัดย่อ) เรื่องการเรียนรู้ที่มีความสุข : การวิจัยกรณี ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและพฤติกรรมการสอนของครูที่สะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียน คือ ครูมีความเข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็กแต่ละคน

ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ลักษณะครูมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้ที่มีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียน กล่าวคือ ลักษณะครูที่ดี ประกอบด้วย เข้าใจธรรมชาติของนักเรียน มีทักษะในการสื่อสารที่ดี รักและเอาใจใส่นักเรียน จะส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่เหมาะสม คือ เห็นคุณค่าการเรียนรู้ และเห็นคุณค่าในตนเอง เมื่อนักเรียนเห็นคุณค่าในการเรียนรู้จะให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจในการเรียนรู้ รู้สึกสนุก และเมื่อนักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองจะให้นักเรียนยอมรับในตนเองและมีความภาคภูมิใจในตนเอง มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น เป็นไปตามแนวคิดของของกิตติวดี บุญเชื้อ และคณะ (2540, หน้า 10-14) ซึ่งกล่าวว่า ครูมีบทบาทสำคัญมากในการจูงใจให้เด็กรักการเรียน หากครูทุกคนรู้วิธีการผูกใจเด็ก ความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้านต่อการเรียนจะหมดไปได้ เพียงครูทำความเข้าใจกับนักเรียนทุกคน เข้าใจในพฤติกรรมของนักเรียน มีความอ่อนโยน จริงใจ สนใจนักเรียน รักษาความลับของนักเรียน เห็นความสำคัญของนักเรียนแต่ละคน เอาใจใส่ทุกคนอย่างทั่วถึง เมื่อนักเรียนได้สัมผัสความจริงใจ ความปรารถนาดีของครู ขณะเดียวกันได้ฟัง คำพูดที่แสดงถึงความจริงใจในเชิงเสริมแรงและสร้างสรรค์มากกว่าจะทำให้จิตใจห่อเหี่ยวหรือท้อแท้ นักเรียนที่ได้สัมผัสสิ่งเหล่านี้จะทำให้มีกำลังใจในการทำสิ่งดี ๆ เพื่อให้ครูพอใจและผลจากความรู้สึกนี้จะทำให้นักเรียนมีความภูมิใจในตนเอง มองเห็นสิ่งรอบตัวในทางสร้างสรรค์ เห็นคุณค่าในตนเองและพร้อมที่จะให้ความรักแก่คนอื่น ๆ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน ดังต่อไปนี้ ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ (2544, หน้า 106-107) เรื่องการเรียนรู้ที่มีความสุข สารเคมีในสมองกับความสุขและการเรียนรู้ พบว่า ครูสามารถช่วยพัฒนาอารมณ์ที่เป็นสุขของเด็กได้ โดยการที่ครูให้กำลังใจเด็กในสิ่งที่เขาทำได้ ทำถูกต้อง อารมณ์ที่เป็นสุขจะเพิ่มความจำและการเรียนรู้ ทำให้เด็กเรียนรู้ได้ดีขึ้น เกิดความสุขในการเรียนรู้ ในทางตรงกันข้ามอารมณ์ทุกข์ อารมณ์เศร้า หรือความเครียดจะไปลดความจำและการเรียนรู้ ทำให้เด็กเบื่อหน่ายไม่อยากที่จะเรียนรู้ ธาริณี เกียรติวัฒนะ (2532, บทคัดย่อ) เรื่องพฤติกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสำเร็จในการเรียนวิทยาศาสตร์ตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรมการสอนของครูที่ส่งเสริมการเรียนมากที่สุด คือ ครูมีความรู้สึกที่ดีต่อนักเรียนเสมอ ครูเข้าใจความรู้สึกและปัญหาของนักเรียน มีอารมณ์มั่นคง แก้ปัญหาด้วยการใช้เหตุผล ใจกว้าง โอบอ้อมอารี

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ลักษณะครูมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้ที่มีความสุขโดยส่งผ่านทางการเรียนการสอน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย โดยสอดคล้องกับแนวคิดของกิตติวดี บุญเชื้อ และคณะ (2540, หน้า 6, 54) ที่กล่าวว่า ครูต้องเข้าใจวิชาที่สอน มีความรู้ที่กว้าง และแม่นยำ จึงจะสามารถสร้างบทเรียนที่มีคุณภาพ สร้างแผนการสอนที่เป็น

ขั้นตอน และเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน เด็กจะมีความสุขเมื่อได้เรียนกับครูที่สามารถจูงใจเด็กให้
 ตื่นเต้นไปกับบทเรียนแต่ละบท ให้สนุกกับกิจกรรมแต่ละขั้นตอน ให้เด็กมีกำลังใจที่จะแสวงหา
 ความรู้ใหม่ ๆ มาแลกเปลี่ยนกันและให้มีความรักต่อสิ่งที่เรียน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัย
 อื่น ๆ ดังนี้ รัชนี้ จะสมัน (2533, หน้า 88-89) ศึกษาเรื่องการศึกษาคูณลักษณะของครูที่พึงประสงค์
 ตามทัศนะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสตูล พบว่า คุณลักษณะ
 ของครูที่พึงประสงค์ในด้านการสอน ครูต้องแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนเริ่มการสอนทุกครั้ง ขณะ
 สอน ควรมีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ครูควรให้ความสนใจและติดตามผล
 การเรียนอย่างใกล้ชิด โดยนำข้อมูลผิดพลาดจากการตรวจงานมาแจ้งและอธิบายเพิ่มเติมกับนักเรียน
 ครูต้องใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม พูดและเขียนชัดเจน ให้เสรีภาพแก่นักเรียนในการแสดงความคิด
 เห็น ใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะกับการเรียน และใช้สื่อการสอนอย่างสม่ำเสมอ จินดา จิโน
 (2535, หน้า 83-84) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูดีเด่นในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
 การประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สิ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของ
 ครูคณิตศาสตร์มีประสิทธิภาพสิ่งหนึ่งคือ การจัดสภาพในห้องเรียน ซึ่งประกอบด้วยการจัดที่นั่ง
 วัสดุอุปกรณ์รวมทั้งครุภัณฑ์ต่าง ๆ อย่างถูกต้องถูกทาง เอื้อต่อการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร ครูมีการ
 จัดป้ายนิเทศน์หรือมุมประสบการณ์ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นให้ผู้เรียน
 ได้มีส่วนร่วม ครูยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน การฝึกทักษะให้ทำงานกลุ่ม การปฏิบัติตาม
 วิถีประชาธิปไตยและระเบียบต่าง ๆ ของห้องเรียน มีส่วนทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไป
 ได้อย่างถูกเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ คุนิน (Kounin, 1990) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบรรยากาศของ
 ห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พบว่าพฤติกรรมของครูมีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ของนักเรียน
 ในห้องเรียนที่มีบรรยากาศเอื้อการเรียนรู้ มักจะมีครูที่มีความสามารถและพฤติกรรม ดังต่อไปนี้
 มีความสามารถที่จะรักษาระดับความสนใจ และความใส่ใจบทเรียนที่ครูกำลังสอนอย่างราบรื่น โดย
 สามารถที่จะเปลี่ยนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูสอนโดยไม่รบกวนหรือทำลายความสนใจของนักเรียน มี
 ความไวต่อความรู้สึกของนักเรียน เช่น เมื่อครูสังเกตว่านักเรียนไม่สนใจในสิ่งที่ครูกำลังสอน ครู
 อาจจะเปลี่ยนกิจกรรมหรือเปลี่ยนเทคนิคในการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนทุกคนมีความสนใจใน
 บทเรียน

5. สมมติฐานข้อที่ 5 กำหนดว่า ตัวแปรด้านการเรียนการสอน น่าจะมีอิทธิพลทางตรง
 และทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่าน
 ทางด้านลักษณะนักเรียน ผลการวิจัยประเด็นนี้มีทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการ
 วิจัย กล่าวคือ พบว่า การเรียนการสอนมีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข แต่ไม่มี

อิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้ที่มีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียน สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนมีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย แสดงว่า การเรียนการสอนที่มีบทเรียนที่สนุกสนานสนใจ ทันสมัย เหมาะสมกับนักเรียน สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนเหมาะสมกับบทเรียน เราใจให้เกิดการเรียนรู้ มีบรรยากาศในการเรียนการสอนที่ผ่อนคลาย แทรกอารมณ์ขัน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ และมีการประเมินผลการเรียนการสอนในภาพรวมของนักเรียน จะทำให้นักเรียน เรียนรู้ที่มีความสุข เป็นไปตามแนวคิดของกิตยวดี บุญซื่อ และคณะ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 77-81) กล่าวว่างค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนรู้ของเด็กดำเนิน ไปอย่างมีความสุข คือ บทเรียนสนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตามและเราใจให้อยากค้นคว้าหาความรู้ เพิ่มเติมด้วยตนเอง การประเมินผลในภาพรวมและ ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ กิตยวดี บุญซื่อ และคณะ (2540, หน้า 86) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิด เกิดความสุขในการเรียนดังนี้ 1. บทเรียนเริ่มจากง่ายไปยาก มีความต่อเนื่องในเนื้อหาวิชาและขยายวง ไปสู่ความรู้แขนงอื่น 2. วิธีการเรียนสนุกไม่น่าเบื่อและตอบสนองความสนใจของนักเรียน 3. ทุก ขั้นตอนของการเรียนมุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิด 4. แนวการเรียนรู้สัมพันธ์และ สอดคล้องกับธรรมชาติ 5. มีกิจกรรมหลากหลาย สนุก ชวนให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อบทเรียน นั้น ๆ 6. สื่อที่ใช้ประกอบการเรียนเราใจให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจตรงตามเป้าหมาย และ 7. การ ประเมินผลมุ่งเน้นพัฒนาการของเด็กในภาพรวมมากกว่าพิจารณาจากผลการทดสอบทางวิชาการ สกินเนอร์ (Skinner, 1984 อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2545, หน้า 289-290) กล่าวถึงการเรียนรู้ การสอนควรจะสอนจากง่ายไปหายาก หรือสอนสิ่งที่นักเรียนจำเป็นต้องเรียนเป็นความรู้พื้นฐาน ก่อน สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่มีความสุข ดังนี้ วราศิริ วงศ์สุนทร (2543, บทคัดย่อ) เรื่องการเรียนรู้ที่มีความสุข : การวิจัยกรณี ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชา ภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและพฤติกรรมการสอนของครูที่ สะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียน คือครูจัดกิจกรรมหลากหลาย เพื่อเร้าความสนใจของนักเรียน มีสื่อการสอนที่หลากหลายและสอดคล้องกับบทเรียน จัด บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และมีวิธีการวัดและประเมินนักเรียนอย่าง หลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง สิ่งเหล่านี้ทำให้นักเรียนเรียนรู้ที่มีความ สุข และงานวิจัยของ ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ (2544, หน้า 106-107) เรื่องการเรียนรู้ที่มีความสุข สารเคมีในสมองกับความสุขและการเรียนรู้ พบว่า สารเคมีในสมองมีบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ ความสุข ความเศร้าในชีวิต สติปัญญา ความจำและการเรียนรู้ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่ทำได้ก็มี

ความสุขต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ กระบวนการศึกษาโดยเฉพาะการประเมินผล ควรมีการประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กในส่วนเนื้อหาและกระบวนการที่ควรจะเป็นตามระดับชั้นเรียนและสอดคล้องกับอายุ มากกว่าที่จะประเมินผลและมาเปรียบเทียบและจัดอันดับ ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดี และไม่ทำให้เกิดความสุขในชั้นเรียน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ดังนี้ โรเจอร์ส (Rogers, 1969) ได้เสนอหลักของการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพไว้ดังนี้ ถ้านักเรียนมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้จะช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น ถ้านักเรียนเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยทุ่มเททั้งด้านความรู้และสติปัญญาจะเป็นผลให้นักเรียนอยากเรียนรู้มากขึ้นอยู่ตลอดเวลา การส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินผลสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดอิสระเป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีความคิดสร้างสรรค์ โสภณ โสมติ และอภินันท์ โสตะจินดา (2545, หน้า 15-17) ได้อธิบายถึงหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน ดังนี้ 1) คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา 2) การจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนต้องมีความสมดุลและเหมาะสมกับวัย ความต้องการของผู้เรียนและความคาดหวังของสังคม 3) แหล่งเรียนรู้มีอย่างหลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน 4) ผลจากการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริงได้ 5) สารการเรียนรู้ที่จะนำมาจัดการเรียนรู้ต้องเริ่มจากง่ายไปหายาก 6) มีกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ เราความสนใจของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนอยากเรียน สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและสถานที่ 7) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้มุ่งนำผลมาปรับปรุงให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาโดยเน้นการประเมินผลจากสภาพจริง จอร์นสัน, จอร์นสัน และโฮลูเบ็ค (Johnson, Johnson & Holubec, 1994, pp. 1.3-1.4) ได้กล่าวว่าการเรียนแบบร่วมมือจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและพิจารณาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การแสวงหาความรู้ใหม่ และการยอมรับซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข พร้อม ๆ กับพัฒนาความดีงามและความรู้ความสามารถ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน ดังนี้ บราวน์, กราดี, แมททิว และวิลฮิต (Brauer, Grady, Matthew & Wilhite, 1997) เรื่องการประเมินผลโปรแกรมการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของแต่ละบุคคลเพื่อเป็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาอุตสาหกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในชุมชนเมืองอิลินอยด์ ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน ทำให้นักเรียนมีความตื่นตัวในการฟัง การพูดคุยโต้ตอบกันได้ดีขึ้น และการ

พฤติกรรมที่แสดงออกมีความเหมาะสมและนักเรียนเกิดความสุขในการเรียน

จากผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียน ผลการวิจัยประเด็นนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย กล่าวคือ ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเรียนรู้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานการวิจัยว่า การเรียนการสอนน่าจะมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียน โดยอาศัยแนวคิดของกิตยวดี บุญซื่อ และคณะ (2540) ที่กล่าวว่าบทเรียนที่สนุก แปลกใหม่ ใจให้ติดตามผลและเข้าใจให้อยากค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม จะทำให้นักเรียนเกิดความตื่นเต้น และภาคภูมิใจในข้อค้นพบใหม่ ๆ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เกิดความรู้สึกรักการเรียน มีระบบในการเรียนและเห็นประโยชน์ในการเรียน แต่ผลการวิจัยที่ได้แตกต่างจากสมมติฐานการวิจัย คือ การเรียนการสอนไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียน แต่การเรียนการสอนมีอิทธิพลทางตรงต่อลักษณะนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าการเรียนรู้ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง และมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น ซึ่งทำให้ลักษณะนักเรียนมีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ลักษณะนักเรียนยังมีความแตกต่างกันทั้งนี้ เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ผู้ปกครอง ครู และบุคคลใกล้ชิดของเด็กแต่ละคนที่จะปลูกฝังให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเอง เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ รักการเรียนรู้ มีความพร้อมในการเรียนรู้แตกต่างกัน ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้การเรียนการสอนไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขผ่านทางลักษณะนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุขของกิตยวดี บุญซื่อ และคณะ เป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปใช้ได้จริง และตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครอง ลักษณะนักเรียน ลักษณะเพื่อนในกลุ่ม ลักษณะครู และการเรียนการสอน เป็นตัวแปรที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขมากที่สุด คือ ลักษณะครู รองลงมา คือ การเรียนการสอน ลักษณะนักเรียน ลักษณะเพื่อนในกลุ่ม และลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครอง ตามลำดับ ดังนั้น ครู พ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ดังนี้

1. ครู ควรสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเอง ยกย่องชมเชยเมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จในด้านการเรียนหรือด้านอื่น ๆ รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน แสดงความรักและเอาใจใส่ต่อนักเรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรม เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อนักเรียน

คอยให้กำลังใจและเป็นທີ່ปรึกษาเมื่อนักเรียนมีปัญหา มีความจริงใจต่อนักเรียน ใช้คำพูดที่ดีสุภาพ อ่อนโยนมีเหตุผล นอกจากนี้ครูควรจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ดังนี้

1.1 จัดบทเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียน มีความสนุกสนาน เนื้อหาทันสมัย มีสาระน่าสนใจ ให้ติดตามและมีความต่อเนื่อง

1.2 จัดให้มีกิจกรรมหลากหลาย สนุก ชวนให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อบทเรียน นั้น ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามความถนัดและความสนใจ

1.3 เลือกใช้สื่อประกอบการเรียนที่เหมาะสมกับบทเรียน เร้าใจให้เกิดการเรียนรู้ และ ตรงตามจุดประสงค์ที่เรียน

1.4 จัดบรรยากาศในห้องเรียนที่ผ่อนคลาย สอดแทรกอารมณ์ขัน เปิดโอกาสให้นักเรียน ได้แสดงออก สนับสนุนให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และกระตุ้นให้เกิดการคิด

1.5 ประเมินผลการเรียนการสอนจากพัฒนาการของนักเรียนในภาพรวม และเปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินผลตนเอง

2. พ่อแม่ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ความรักและเอาใจใส่ต่อนักเรียน สนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนตามความถนัดและตามความสนใจ เข้าใจในศักยภาพของนักเรียน ไม่ คาดหวังในตัวนักเรียนสูงจนเกินไป ไม่เปรียบเทียบนักเรียนกับนักเรียนคนอื่น ยอมรับใน ความสามารถของนักเรียนเท่าที่ทำได้ สนใจคอยดูแลช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาและเป็นกำลังใจให้แก่ นักเรียน ปลุกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ จัดหาประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ ๆ และ ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเอง กล่าวยกย่องชมเชยเมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จในด้านการเรียนหรือด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะกล่าวเมื่อผลการเรียนของนักเรียนไม่ดี

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีของกิดิยวดี บุญชื่อ และคณะ ที่พัฒนามาจากแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยและจากการสะสมประสบการณ์การ เรียนการสอน ได้เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุขขึ้น การวิจัยครั้งนี้ถือว่าเป็นการตรวจสอบ ทฤษฎี ทำให้ทฤษฎีน่าเชื่อถือและแข็งแกร่งขึ้น แต่ในทฤษฎียังกล่าวถึงลักษณะเพื่อนที่มีผลต่อการ เรียนรู้มีความสุขและต่อตัวนักเรียนเองยังไม่ชัดเจน ควรมีการศึกษาและพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับ ลักษณะเพื่อนต่อการเรียนการสอนและต่อนักเรียนเพิ่มขึ้น

2. ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนการสอนที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขในรูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อศึกษาว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบไหนมีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขมากที่สุด

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงทดลอง เกี่ยวกับเรื่องเพศที่ต่างกันชอบกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกันหรือไม่ เด็กที่มีวัยแตกต่างกันมีความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

4. ควรมีการศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยเลือกเอาตัวแปรอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยยังไม่ได้ศึกษาเข้ามาศึกษาในโมเดล เช่น แรงจูงใจในการเรียน เจตคติของนักเรียนต่อครูผู้สอน ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน ทศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครองต่อการอบรมเลี้ยงดูนักเรียน เป็นต้น เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า ลักษณะนักเรียน ลักษณะพ่อแม่ผู้ปกครองมีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขในระดับน้อย มีค่าเท่ากับ .17 และ .09 และมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายของตัวแปรการเรียนรู้อย่างมีความสุขมีค่าเท่ากับ .87 แสดงว่าน่าจะมีตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขอีก

5. ควรมีการนำโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับประชากรกลุ่มอื่น ๆ เพื่อทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดล

6. ควรมีการศึกษาวิจัยการเรียนรู้อย่างมีความสุข แบบการศึกษาภาคตัดขวาง หรือ การศึกษาระยะยาว เพื่อศึกษาพัฒนาการการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน เนื่องจากระยะเวลาที่สั้นอาจจะเห็นผลไม่ชัดเจน ถ้าติดตามระยะเวลาที่ยาวขึ้นอาจเห็นผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขชัดเจนขึ้น